

Су Хюн КІМ, стажист
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка, м. Київ

ЛІНГВІСТИЧНА ТЕРМІНОЛОГІЯ ЯК ОБ'ЄКТ ДОСЛІДЖЕННЯ В УКРАЇНСЬКОМУ МОВОЗНАВСТВІ

У статті простежено за основними напрямками вивчення української лінгвістичної термінології. Розподіл праць за тематикою й методами, а саме специфікою вивчення фонетичної, граматичної, морфологічної, синтаксичної термінології дають змогу зрозуміти процеси розвитку українського термінознавства.

Ключові слова: лінгвістична термінологія, українське мовознавство, термінознавство, термін, терміносистема, українська мова.

У цій статті подаємо огляд мовознавчих праць українських науковців, у яких розглянуто лінгвістичну термінологію від ХХ до початку ХХІ ст.

Як зазначає Є. Голованова, лінгвістичний термін – «це реалізація механізмів розпізнавання в певній галузі знань або діяльності, вираження структур спеціальних знань» [2, с.23]. Л. Алексеева і С. Мішланова розглядали термін як мовний знак і визначали семантику терміна як засіб словесного вираження конкретного знання, що відображає певний етап сприйняття і розпізнавання [1].

В українському мовознавстві вивчаються внутрішні та міжсистемні семантичні зв'язки термінів, їхні особливі відношення до загальноживаних форм, формування та історичний розвиток лінгвістичної термінології, походження та функціонування, системно-структурну організацію та окремі підрозділи лінгвістичних термінів. Зокрема активізувалися дослідження різних структурно-семантичних та функціональних особливостей, що фігурують у досліджуваній терміносистемі, наприкінці ХХ ст.

Історичне термінознавство, за словами Л. Туровської, – це «розділ термінознавства, що вивчає формування та становлення галузевих терміносистем у їх історичному розвитку, етимологію терміна, його еволюцію» [9, с. 67]. Отож, можемо стверджувати,

що термінознавство належить до актуальних ділянок мовознавства, особливо історичне термінознавство.

Об'єктом статті є дисертаційні роботи науковців ХХ до початку ХХІ ст. Предметом – методи й предметні поля з історії лінгвістичної термінології та її підсистем. Мета пропонованого дослідження – скласифікувати роботи з лінгвістичної термінології української мови за онтологічним та методологічним критерієм. Це дасть змогу показати, які ділянки терміносистем опинилися поза інтересами мовознавців і потребують вивчення. Джерелами огляду робіт про функціонування лінгвістичної термінології є монографічні праці.

Ми можемо розподілити всі наукові роботи про лінгвістичну термінологію за різними етапами мови на кілька груп:

1) праці, які вперше оглядово розглянули граматичну термінологію; 2) праці про історію фонетичної термінології; 3) дослідження морфологічної термінології; 4) дослідження термінології як складника лексичної підсистеми; 5) дослідження термінології синтаксису; 6) праці, у яких спеціально розглянуто лінгвістичні терміни у за територіальним принципом або у працях певних науковців чи громадських діячів; 7) інші праці.

До першої групи належить наукові дослідження: І. Огієнко, Н. Москаленко, В. Захарчин, О. Медведь, С. Полюги.

Першопочатки граматичної лінгвістичної термінології розглянуто в словнику Івана Огієнка «Українська граматична термінологія: Історичний словник української граматичної термінології з передмовою про історію розвитку її» (1908). Учений намагався пояснити періодизацію українських граматичних термінів, підкреслити, що граматичні терміни мають невід'ємну значимість як суттєва основа для розвитку граматичної науки.

Також вивчала граматичні терміни Н. Москаленко. У своєму дослідженні «Нарис історії української граматичної термінології» (1959) вона розглянула синтаксичні терміни як складник граматичної терміносистеми. Тут уперше була зроблена спроба розробити чіткі категорії для характеристики термінів за періодами. Дослідниця проаналізувала переваги та недоліки конкретних термінологічних одиниць з погляду системності словотворення. На думку автора, остаточне формування синтаксичної термінології датується 30-ми роками минулого століття (тобто ХХ ст.).

1995 року В. Захарчин захистила дисертацію «Українська мовознавча термінологія кінця ХІХ – початку ХХ століття». Дослідниця

приділила велику увагу чинникам, що вплинули на подальший розвиток лінгвістичної термінології, і також розглянула співвідношення між національним та інтернаціональним складниками в системі лінгвістичної термінології. Вона виокремила термінологію морфемну, морфологічну, синтаксичну, пунктуаційну, словотвірну та фонетичну. Авторка звернула увагу на проблему чинників розвитку і проаналізувала періодизацію розвитку мовознавчої термінології української, спираючись на праці І. Огієнка, у якій виділяє три періоди в її формуванні в цей час: 1) до 50-их років XIX ст.; 2) 50-60-і роки; 3) з 1889 року до першого десятиліття XX ст. [4, с. 14]. У роботі застосовано методи описово-динамічний, синхронних зрізів і кількісного аналізу.

О. Медведь у своїй дисертації «Українська граматична терміносистема (історія та сучасний стан)» (2001) систематизувала та розширювала теоретичні основи термінології аналізу граматичних термінів. З діахронічного та синхронного аспекту вона звернула увагу на граматичну термінологію української мови, та проаналізувала процес її заповнення кількісних та якісних структур. У роботі запропоновано типологію варіантності в граматичній термінології: орфографічній, словотвірній, синтаксичній. Також науковець розробляла новий поділ на сім періодів розвитку історичної граматичної термінології, що постала як цілісний, послідовний процес розвитку й перетворення термінології в терміносистему:

1. XII–XIV ст. – допонятійний період історії розвитку УГТ, терміни, уживані в цей час, не застосовувались як засіб наукового пізнання граматичного ладу української мови;

2. XV – перша половина XIX ст. – адаптаційно-понятійний період в історії УГТ, пізнання граматичного ладу української мови відбувалось опосередковано, за допомогою понять, розроблених під час опрацювання інших мов. Залежно від того, на матеріалі яких саме мов опрацьовувалися ці поняття, у межах зазначеного періоду виділено два підперіоди: а) XV – перша половина XVII ст. – етап, коли для пізнання граматичного ладу української мови застосовувалися поняття грецького мовознавства; б) 1643 – перша половина XIX ст. – період, коли структура української мови опрацьовувалася за допомогою понять латинського, німецького, польського, російського мовознавства;

3. Друга половина XIX – початок XX ст. – емпіричний етап початкового наукового опрацювання граматики української мови спеціально створюваними поняттями;

4. 20-і – початок 50-х років ХХ ст. – емпірико-теоретичний період розвитку УГТ, час появи перших теоретичних граматичних термінів;

5. Друга половина 50-х – початок 80-х рр. ХХ ст.- період повного накопичення емпіричного матеріалу в галузі граматики української мови;

6. Друга половина 80-х – 90-і роки ХХ ст. – етап створення наукової теорії граматики української мови, організація певної частини УГТ в терміносистему [7, с. 11]

У своєму дослідженні С. Полюга «Греко-римська традиція у становленні української граматичної термінології (на матеріалі морфології)» (2013) науковець надає всебічний аналіз досягнень стародавніх лінгвістів та давніх мовних традицій та тенденцій. Вчена вивчала та аналізувала наукові досягнення давньогрецьких та римських граматиків, а також українських стародавніх мовознавців у контексті формування української граматичної системи. Вчена зазначала, що «українські терміни мають семантичну залежність від грецького джерела, наприклад: *стан, спосіб, наказовий*. Слова *майбутній, особа* тощо існують як в античних, так і в українських термінах. Деякі терміни, що походять від латинських елементів, такі: *activum – активний, passivum – пасивний, infinitivus – інфінітив*. Однак існують також конкретні українські терміни, які не мають нічого спільного зі старовинними текстами: *умовний, дійсний (спосіб), теперішній (час), дієвідміна, дієприкметник*» [10, с. 13]. Крім того, було досліджено і виявлено унікальність та основні тенденції розвитку української морфологічної термінологічної системи. С. Полюга виявила, що «серед морфологічних термінів української мови лексичні одиниці можна поділити на дві групи за структурою утворення. Перші з них – термінологія (*іменник, займенник, числівник, дієслово, відмінювання, дієприкметник, відмінок*), яка використовується лише в значенні спеціалізованих термінів. Іншою групою є загальноновживані терміновані слова (*під, число, особа, час, спосіб, стан*)» [10, с. 14].

У роботі застосовано методи: описовий, порівняльно-історичний, зіставний, компонентний аналіз і метод кількісних підрахунків.

До другої групи належить дисертація Г. Циганок. Дослідниця в праці «Розвиток української фонетичної термінології ХХ-початку ХХІ ст.» (2017) провела комплексне дослідження розвитку, функ-

ціонування і кодифікації українських фонетичних термінів в ХХ – початку ХХІ століть, а також всебічно вивчила якісний і кількісний склад підсистеми фонетичної термінології. У дослідженні також з'ясовано ієрархію структурно-семантичних та формально-граматичних відношень у фонетичних термінах. За словами автора, «Ієрархієзована підсистема УФТ зв'язана гіперо-гіпонімічними співвідношеннями в класах та підкласах тематичних об'єднань досліджуваних термінів; у ній дотримані відношення опозиційної кореляції, синонімії, спорадично – омонімії, полісемії, збережені явища структурно-граматичної і морфологічної варіантності» [13, с. 18]. Авторка представляє шляхи та методи формування української фонетичної термінології у зв'язку з кодифікацією понять та категорій фонетики в лінгвістиці: «Основним способом творення фонетичних однослівних термінів є морфологічний (афіксальний, основоскладання, словоскладання), найбільш чинний у 20-60-х рр. ХХ ст.» [13, с. 18]. Науковиця застосувала зіставний, описовий методи, а також методи лінгвістичного спостереження, діахронно-синхронного аналізу, словотвірного аналізу.

До третьої групи належить дисертація І. Ярошевич. Дослідженню граматичних понять у етапі морфології української мови ХХ – початку ХХІ ст. присвячено дисертацію «Українська морфологічна термінологія ХХ – початку ХХІ ст.» (К., 2008) І. Ярошевич. У праці описано такі характеристики, як варіантність, синонімія, антонімія, багатозначність, омонімія – семантичні процеси, що супроводжують розвиток системи морфологічної термінології. Також було показано, що ці події відбуваються, зокрема, в моделях взаємозв'язку (співвідношеннях) між питомими українськими термінами та запозиченнями. Відстежуючи динаміку формування морфологічних підсистем з ХVІ ст. до наших днів, вчена виявила зміни якісних і кількісних характеристик морфологічної термінології у зв'язку з розвитком лінгвістичних досліджень. У випрацюванні, становленні та кодифікації української морфологічної термінології ХХ – початку ХХІ ст. дослідниця виокремила такі основні етапи: 1) початок ХХ ст. – 20-ті роки – період, що продовжував загальні традиції національного термінотворення 2-ої половини – кінця ХІХ ст.; 2) 30-ті – початок 50-их років – період, пов'язаний із репресивними заходами щодо діяльності українських мовознавців, поступове припинення термінологічної діяльності в наукових осередках України, тенденційний етап зростання питомо української термінології; 3) кінець

50-их – початок 60-их років – відновлення термінологічної діяльності в наукових осередках України. У цей період граматичні терміни (а в їхньому складі і морфологічні) стають об'єктом систематизованого опису і наукового дослідження; 4) 60-ті – 70-ті роки – період, позначений зосередженням уваги мовознавців на важливих теоретичних проблемах граматики, на системному описові граматичної (а отже, і морфологічної) структури мови; 5) 80-ті роки – для цього етапу характерне суттєве розширення поняттєвого змісту морфологічної термінології за рахунок появи нових напрямків у лінгвістиці та залучення до поняттєвого апарату термінів, запозичених із зарубіжної лінгвістики; 6) 90-ті роки ХХ ст. – початок ХХІ ст. – етап національного відродження та функціонування української мови як державної у всіх сферах суспільного життя країни; відновлення національної ідентичності окремих морфологічних термінів, подальша розбудова понять морфологічної системи і відповідної термінології [17, с. 9]. Для аналізу використовувалася давньослов'янська граMATика XVI–XVII ст., що розглядається в контексті українського мовознавства. У праці використано такі методи: описовий, лінгвістичного спостереження, діакронно-синхронний метод та метод зіставного аналізу.

До лексикологічної (четвертої) групи належать наукові роботи Л. Рогач, Д. Якимович-Чапран, Н. Ляшук. Л. Рогач у своєму кандидатському дослідженні "Семантична основа лінгвістичних термінів в українській та англійській мовах" (К., 2000) вперше застосувала формалізований підхід до лексико-семантичного аналізу лінгвістичних термінів української та англійської мови. У цій роботі здійснено зіставне дослідження термінів української та англійської термінології в загальному мовознавстві. На думку дослідниці, вивчаючи семантику лінгвістичних термінів із соціолінгвістичного погляду, можна встановити вплив позамовних факторів на терміни і семантичні явища синонімії, антонімії та полісемії. За словами вченої, спільними рисами семантичного простору досліджуваних лінгвістичних термінів української та англійської мов вважаємо тісний зв'язок семантики лінгвістичних термінів високого ступеня полісемії з семантикою загальноновживаних слів, а також утворення мовно-семантичними лінгвістичними одиницями самостійної, незалежної від впливу загальноновживаної лексики, термінологічної підсистеми. Відмінність між двома мовами полягає в ролі міжсистемної термінологічної полісемії, яка в українській мові з особливою силою про-

являється у словах високого рівня полісемії, а в англійській – характеризує одиниці середнього рівня [10, с. 19].

Д. Якимович-Чапран у 2009 році захистила дисертацію «Лексика на позначенні наукових понять з мовознавства у пам'ятках української мови XVI–XVII століть» (Л., 2009). Дослідниця здійснила вичерпний лексико-семантичний, етимологічний та структурно-граматичний аналіз назв наукових понять у мовознавстві та вибраних слів і словосполучень із різножанрових джерел. Тут було уточнено зміст та структуру поняттєвого апарату, створених граматики у певний період, та досліджено рівень його системної композиції. На думку авторки, у XVI–XVII ст. створення мовознавчої лексики української мови відбувалося такими способами: «семантичний; морфологічний, а також морфолого-синтаксичний та лексико-синтаксичний; синтаксичний; калькування та пряме запозичення [16, с. 12]. У дослідженнях запропоновано для спеціальної лексики ранніх історичних періодів використовувати термін *лексема* для позначення наукового поняття, а сукупність наукових лексем іменувати назвами *лексика* для позначення наукових понять або *термінологічна лексика* [16, с. 18]. Методами дослідження є описовий, порівняльно-історичний, синхронний зріз, метод компонентного аналізу, прийоми кількісного аналізу.

У своїй роботі Н. Ляшук проаналізувала «Лексичну та концептуальну багатозначність лінгвістичної термінології в українській мові (К., 2014). Вона систематизувала свій підхід до класифікації шляхом переважного аналізу теоретичних та лексикографічних праць українських мовознавців з проблематики функції та фіксації лінгвістичних термінів. Дослідниця виявила, що в сучасній лінгвістиці є три погляди на однозначність/багатозначність термінів: «1) однозначність – це основана/обов'язкова ознака терміна; 2) основна/бажана вимога до терміна, тенденція; 3) характеристика, що виявляє себе лише на певному етапі семантичного розвитку терміна». У роботі вченої схарактеризовані лексична та концептуальна неоднозначність та неоднорідність значення лінгвістичних термінів: «Багатозначність – типове й скандальне явище лінгвістичної термінології. Лінгвісти використовують різноманітні терміни для його позначення, кращим з яких є *лексична (загальна) багатозначність* або *полісемія* і *концептуальна багатозначність*. Зазначені терміни та відповідні явища, які вони позначають, співвідносяться з термі-

нами лексична та концептуальна неоднорідність значення (*амбісе-мія*)» [6, с. 16]. Також розмежовано лексичну та концептуальну багатозначність, лексичну і концептуальну неоднорідності значення лінгвістичних термінів. У праці використано описовий метод, метод спостереження, методи системного аналізу і кількісного підрахунку.

До п'ятої групи належить дисертація Ю. Чернобров. Ю. Чернобров розглядала в своєму дослідженні «Формування синтаксичної термінології в українському мовознавстві XIX – I пол. XX ст.» (2017) статус розвитку українських синтаксичних термінів у потоці історичної термінології. Чернобров уперше провела діахронічний аналіз синтаксичних термінів в ономастологічних та семантичних категоріях. Як зазначає вчена, історія українських синтаксичних термінів – це також історія українських граматичних здобутків, які є відображенням окремих термінотворчостей [14, с. 17]. На етапі другої половини XIX до 20-х років XX ст. синтаксичних термінів в українській мові дослідниця простежила за тенденціями й явищами синонімії (*використання кількох термінів для позначення одного поняття*); омонімії (*використання одного терміна для позначення іншого поняття*); okazіонального термінотворчості (*відхід від традиції і створення авторських термінів*) [14, с. 19]. Ю. Чернобров приділила значну увагу поняттям історичного «паспорта» синтаксичного термінів, «який є результатом вивчення джерельної бази, сприяє узагальненню відомостей про джерело, час фіксації та регіональне поширення певного терміна» [14, с. 11].

До шостої групи належать наукові праці таких авторів: Є. Регушевський, В. Деркач, В. Чикут, О. Кацімон. Це академічні роботи, у яких проаналізовано терміни певних учених чи громадських діячів або вживання їх у конкретних регіонах.

Першим був захист дисертації на тему «Мовознавча термінологія І. Я. Франка у світлі його лінгвістичних поглядів» професором Є. Регушевським у 1963 р.

В. Деркач досліджувала «Філософські терміни М. П. Драгоманова в українській науковій термінологічній системі кінця XIX – початку XX століть» (К., 1999)». Вчена розглядала статті М. Драгоманова, дослідження та літературні рецензії 1870–1890-их років, зосереджуючись на термінах у царині фольклору та мовознавства. Науковець надає понад 1000 вивчених термінів та одиниць номенклатури під назвою «Словник філологічних термінів М. Драгоманова», відображаючи при

цьому функціональні та тематичні угруповання термінів, генетичне та структурне розмаїття. У підрозділі другого розділу «Лексико-генетична та структурна характеристика лінгвістичних термінів» вчена класифікувала типи лінгвістичних термінів відповідно до їх походження: а) терміни, запозичені з давньогрецької, латинської та французької мов, тобто терміни-інтернаціоналізм (*етимологія, філолог, тон, стиль, лінгвістика*); б) російсько-українські спільні терміни (*язик, буквар, говор, громадянка*); в) власне українські терміни (*мова, вимова, словник, правопис*); г) термінологічні словосполучення змішаного типу із перевагою іменниково-прикметникових (*доктринерство язикове, мова поетична, філологічні дані*) [3, с. 12]. Авторка вказала, що М. Драгоманов використовував фонетичні та морфологічні – лінгвістичні терміни, що відображали норми тодішньої української літературної мови другої половини ХІХ ст. У роботі як основний використовується описовий метод, допоміжними є методи синхронних зрізів та статистичний.

В. Чикут у своїй роботі «Наукові здобутки І. А. Панькевича та їх вплив на розвиток галузі української мови» (Ужгород, 2008) акцентувала увагу на наукових досягненнях мовознавця та громадського діяча І. Панькевича. Її дослідження пропонує всебічний аналіз внеску І. Панькевича в розвиток українського граматичного мислення, правопису, лексикології та діалектології, ономастики. У четвертому підрозділі третього розділу під назвою «Особливості термінології у граматиках І. Панькевича» В. Чикут пояснює його граматичну термінологію. Науковиця виявила, що І. Панькевич уживав українські терміни замість їхніх російських відповідників, які б не утруднювали місцевим мешканцям навчання. Наприклад: *именники (имена существительныя), приложники (имена прилагательныя), займенники (мѣстоименія), числѳвники (имена числительныя), дѳєслова (глаголы), прислѳвники (нарѳчія), приименники (предлоги), злучники (союзы), оклики (междометія)* [15, с. 11]. За словами авторки, І. Панькевич працював над запровадженням єдиної правописної системи на сході та заході України (1927), і на початку ХХ ст. у виданні «Української загальної енциклопедії» вивчено досягнення вченого з вирішення проблеми закарпатської мови. У роботі застосовано описовий метод, використано прийоми культурно-історичного, біографічного, реферативного методу, арифметичних підрахунків.

Також досягла дослідницьких досягнень з акцентом на певній галузі О. Кацімон. Вона написала дисертацію «Теоретичні та прак-

тичні аспекти діяльності українських мовознавців на Буковині кінця XIX – початку XX століть» (Чернівці, 2010). Проведено комплексний аналіз культурної та наукової спадщини українських мовознавців та педагогів: С. Смаль-Стоцького, О. Поповича, З. Кузеля, Ю. Кобилянського, В. Сімовича, О. Маковея та В. Кміцикевича. У рамках важливої діяльності буковинських мовознавців на всьому українському мовному просторі, включаючи Галичину, Буковину, Наддніпрянщину та інші, вони прийняли нормативну модель усного та писемного мовлення, засновану на загальнонаціональних тенденціях розвитку тодішньої української літературної мови. У цій роботі О. Кацімон висловлює думку, що граматика української мови та принципи правопису були встановлені завдяки роботі буковинських мовознавців. В її дисертації було класифіковано такі групи внаслідок порівняння термінів, що використовуються в роботах, як у «Руській граматиці» (1893), «Граматиці руської мови» (1914) С. Смаль-Стоцького і Ф. Гартнера, у граматиках О. Огоновського «Граматика руского языка для шкѣль середныхъ» (1889), Є. Тимченка «Українська граматика» (1907), В. Сімовича «Грамматика української мови» (1921): «1) терміни, що вживаються в усіх зазначених граматиках української мови і в сучасних підручниках (*наголос, склад, повноголосся, тверді звуки; іменник, числівник, прислівник, прийменник, імена (іменники) власні, імена (іменники) збірні, головне речення, підмет, присудок та ін.*); 2) терміни, що їх С. Смаль-Стоцький і Ф. Гартнер перейняли з граматики О. Огоновського, проте не вживані в сучасному українському мовознавстві (*наросток, пень слова, зложене “основоскладання”, складня “синтаксис”, імена матерій “речовинні іменники”, мужеский рід “чоловічий рід”, будучність “майбутній час”, зложене реченє “складне речення”, предмет “додаток” та ін.*); 3) терміни, утворені С. Смаль-Стоцьким і Ф. Гартнером й уперше використані в граматиці 1893 р., згодом підтримані граматикою В. Сімовича, проте тепер не вживані (*визвук, назвук, перезвук, безголосі шелестівки “глухі приголосні”, голосові шелестівки “дзвінки приголосні”, злучник “сполучник”, оклик “вигук”, імена татункові “загальні назви”, назви відмінків за порядком (перший відмінок “називний”, другий в. “родовий”, ... н’ятий в. “кличний”...; дісіменник “інфінітив”, помічні дієслова “допоміжні дієслова”, прямий спосіб дієслова “дійсний спосіб”, стан підметний “активний стан”, стан пред-*

метний “пасивний стан”, злучка “дієслівна зв’язка”, побічне речення “підрядне”, *придаток прислівниковий* “обставина”, *придаток прикметниковий* “означення”; *запинка* “кома” та ін.); 4) терміновотвори С. Смаль-Стоцького і Ф. Гартнера, уперше використані в граматиці 1893 р. та активно вживані в сучасному українському мовознавстві характеристики способу творення звуків: *дрижачий, придихові, проривні; прикметник, збірні числівники, порядкові числівники, відмінок, однина, множина, дієприкметник, дієприслівник, способів дієслова, стан дієслова, відміна (дієвідміна) дієслів, dokonаний / недоконаний вид дієслова* та ін.» [5, с. 10]. Основні методи, використані в дослідженні – описовий, зіставний, компонентного та контекстуального аналізу [5, с. 10].

До останньої групи належать праці Н. Овчаренко, С. Дерби, З. Куньч, О. Масликової, О. Жирик, І. Кочан, Л. Томіленко й ін.

Було захищено такі дисертації: З. Куньч «Становлення і розвиток української риторичної термінології» (1997), Н. Овчаренко «Сучасна українська термінологія: семантика і прагматика» (2001), О. Масликова «Філологічна термінологія Михайла Грушевського» (2002), С. Дерба «Українська термінологія в галузі прикладної (комп’ютерної) лінгвістики (логіко-лінгвістичний аналіз)» (2014). Частково присвячені лінгвістичній термінології такі дисертації: О. Жирик «Стилістична транспозиція термінологічної лексики в сучасній українській мові (кодифікаційний аспект)» (2006), І. Кочан «Системність, динаміка, кодифікація слів з міжнародними компонентами в сучасній українській мові» (2006), Н. Лужецька «Терміни-політоніми в націєсофському дискурсі Івана Франка: лексикографічний та комунікативно-прагматичний аспекти» (2014). Також 2010 року Л. Томіленко здійснила наукове дослідження з теми «Галузева термінологія в сучасній тлумачній лексикографії української літературної мови (лексико-семантичний та словотвірний аспекти)».

Попри значний інтерес до опису й систематизації складу й окремих ознак лінгвістичних терміносистем, ми бачимо, що українська термінологія діяхронної лінгвістики не привертала увагу мовознавців. З усіх попередніх здобутків українського термінознавства випливає, що ця ділянка наукової мови конче потребує вивчення. Тому наше завдання бачимо в тому, щоб встановити її першоджерела, укласти чітку періодизацію у єдину систему і поступово заповнити незаповнені лакуни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Алексеева Л. М., Мишланова С. Л.* Медицинский дискурс: теоретические основы и принципы анализа. Пермь, 2002. 200 с.
2. *Голованова Е. И.* Лингвистическая интерпретация термина: когнитивно-коммуникативный подход. *Известия Уральского государственного университета.* 2004. № 33. С. 18-25.
3. *Деркач В. В.* Філософські терміни М. П. Драгоманова в українській науковій термінологічній системі кінця ХІХ – початку ХХ століть : автореф. дис. ... канд. філол. наук / В. В. Деркач. Київ, 1999. 15 с.
4. *Захарчин В. В.* Українська мовознавча термінологія кінця ХІХ – початку ХХ століття: Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 / Ін-т української мови НАН України. К., 1995. 26 с.
5. *Кацімон О. А.* Теоретичні і практичні аспекти діяльності українських мовознавців на Буковині в кінці ХІХ – на початку ХХ ст. : автореф. дис. ... канд. філол. наук / О. А. Кацімон. Чернівці, 2010. 23 с.
6. *Ляшук Н. А.* Лексична та концептуальна багатозначність лінгвістичної термінології в українській мові [Текст] : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 / Ляшук Наталя Альбертівна ; НАН України, Ін-т укр. мови. Київ, 2014. 20 с.
7. *Медведь О. В.* Українська граматична терміносистема (історія та сучасний стан): Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 / Харківський нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. Харків, 2001. 17 с.
8. *Москаленко Н. А.* Нарис історії української граматичної термінології. К.: «Радян. школа», 1959. 224 с.
9. *Огієнко І. І.* Українська граматична термінологія: Історичний словник української граматичної термінології з передмовою про історію розвитку її. К.: Друк. 1-ої Київ. друк. спілки, 1908. 79 с.
10. *Полюга С. М.* Греко-римська традиція у становленні української граматичної термінології (на матеріалі морфології) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.14 / Полюга Світлана Михайлівна ; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, Ін-т філол. К., 2013. 18 с.
11. *Рогач Л. В.* Семантична основа лінгвістичних термінів в українській та англійській мовах : автореф. дис. ... канд. філол. наук / Л. В. Рогач. К., 2000. 11 с.
12. *Туровська Л. В.* Історичне термінознавство в Україні кінця ХХ – початку ХХІ ст. *Українська мова.* 2012. № 2. С. 67–79.
13. *Циганок Г. М.* Розвиток української фонетичної термінології ХХ – початку ХХІ століття : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 / Циганок Ганна Миколаївна ; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2017. 20 с.
14. *Чернобров Ю. А.* Формування синтаксичної термінології в українському мовознавстві ХІХ – І пол. ХХ ст. : автореф. дис. ... канд. філол.

наук : 10.02.01 / Чернобров Юлія Анатоліївна ; НАН України, Ін-т укр. мови. Київ, 2017. 20 с.

15. *Чикут В. Й.* Наукові досягнення І. А. Панькевича і їх вплив на розвиток українознавчих лінгвістичних галузей : автореф. дис. ... канд. філол. наук / В. Й. Чикут. Ужгород, 2008. 11 с.

16. *Якимович-Чапран Д. Б.* Лексика на позначення наукових понять з мовознавства у пам'ятках української мови XVI–XVII ст.: автореф. дис. ... канд. філол. наук / Д. Б. Якимович-Чапран. Л., 2009. 15 с.

17. *Ярошевич І. А.* Українська морфологічна термінологія XX – початку XXI ст.: Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 / Ін-т української мови НАН України. К., 2008. 20 с.

Su Hyun KIM, trainee

Taras Shevchenko National University of Kyiv

LINGUISTIC TERMINOLOGY AS AN OBJECT OF RESEARCH IN UKRAINIAN TERMINOLOGY

In Ukrainian linguistics, there have been various studies of special relationships to the individual subdivisions of linguistic terminology; the internal and inter-systemic semantic connections of terms, their special relations to commonly used forms, the formation and historical development of linguistic terminology, their origin and function, and the organization of systematic structures. More particularly, in the late 20th century, the study of various structural-semantic and functional features that appear in the study of Ukrainian terminology was intensified. Therefore, terminology will refer to the actual areas of linguistics, especially historical terminology.

This article will provide an overview of the linguistic works of several Ukrainian scholars, including V. V. Derkach, O. A. Katsimon, N. A. Lyashuk, O. V. Medved, N. A. Moskalenko, L. V. Rohach, L. V. Turovska, H. M. Tsyhanok, Yu. A. Chernobrov, V. Y. Chykut, D. B. Yakymovych-Chapran, I. A. Yaroshevych, V. V. Zakharchyn, I. I. Ohiyenko, S. M. Polyuha, whose works consider the linguistic terminology from the 20th to the beginning of the 21st century. The object is to give a dissertation of scientists of the 20th to the beginning of the 21st century and to analyze the subjects and the methods of these scholars' works. This study looks at the impact of the work of these scholars and highlights their influence on the development of Ukrainian linguistics over the years. This is done through a categorization of the linguistic systems that these many of these scholars took interest in, as well as those that they did not, but may have overlooked.

Some more detailed classification criteria are presented, including phonetical, grammatical, morphological, and syntactic terminological vocabularies and groups of terminologies that are used in the writings of specific scholars

or in specific territories. This allows us to observe the development of Ukrainian terminology from various angles.

Keywords: linguistic terminology, Ukrainian linguistics, terminology, terms-systems, term, Ukrainian, History of Ukrainian language.

REFERENCES

1. Alekseyeva L. M., Mishlanova S. L. (2002). Meditsynskiy diskurs: teoreticheskiye osnovy i printsipy analiza [Medical discourse: theoretical foundations and principles of analysis].

2. Golovanova Ye. I. (2004). Lingvisticheskaya interpretatsiya termina: kognitivno-kommunikativnyy podkhod [Linguistic interpretation of the term: cognitive-communicative approach].

3. Derkach, V. V. (1999). Filozofsk'i terminy M. P. Drahomanova v ukrayins'kiy naukoviy terminolohichniy systemi kintsya XIX – pochatku XX stolit [Philosophical terms of M. P. Drahomanov in the Ukrainian scientific terminological system of the end of XIX – the beginning of XX centuries]. *Candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].

4. Zakharchyn, V. V. (1995). Ukrayins'ka movoznavcha terminolohiya kintsya XIX – pochatku XX stolittya [Ukrainian linguistic terminology of the end of the XIX – the beginning of the XX century]. *Candidate's thesis*. Kyiv: Inst. of Ukrainian Language, National Academy of Sciences of Ukraine [in Ukrainian].

5. Katsimon, O. A. (2010). Teoretychni i praktychni aspekty diyal'nosti ukrayins'kykh movoznavtsiv na Bukovyni v kintsy XIX – na pochatku XX st. [Theoretical and practical aspects of the activity of Ukrainian linguists in Bukovyna in the late XIX – early XX centuries]. *Candidate's thesis*. Chernivtsi [in Ukrainian].

6. Lyashuk, N. A. (2014). Leksychna ta kontseptual'na bahatoznachnist' linhvistychnoyi terminolohiyi v ukrayins'kiy movi [Lexical and conceptual ambiguity of linguistic terminology in the Ukrainian language]. *Candidate's thesis*. Kyiv: Inst. of Ukrainian Language, National Academy of Sciences of Ukraine [in Ukrainian].

7. Medved, O. V. (2001). Ukrayins'ka hramatychna terminosystema (istoriya ta suchasnyy stan) [Ukrainian grammatical terminology (history and current state)]. *Candidate's thesis*. Kharkiv: VN Karazin National University of Kharkiv [in Ukrainian].

8. Moskalenko, N. A. (1959). Narys istoriyi ukrayins'koyi hramatychnoyi terminolohiyi. [Essay on the history of Ukrainian grammatical terminology]. *Candidate's thesis*. Kyiv: Soviet school [in Ukrainian].

9. Ohiyenko, I. I. (1908). Ukrayins'ka hramatychna terminol'ohiya: Istorichnyy slovnyk ukrayins'koyi hramatychnoyi terminol'ohiyi z peredmovoyu pro

istoriyu rozvytku yiyi [*Ukrainian grammatical terminology: Historical dictionary of Ukrainian grammatical terminology with a preface about the history of its development*]. Kyiv: Druk. 1-oyi Kyiv. druk. spilky [in Ukrainian].

10. Polyuha, S. M. (2013). Hreko-ryms'ka tradytsiya u stanovlenni ukrayins'koyi hramatychnoyi terminolohiyi (na materiali morfolohiyi) [Greco-Roman tradition in the formation of Ukrainian grammatical terminology (on the material of morphology)]. *Candidate's thesis*. Kyiv: Taras Shevchenko. nat. univ [in Ukrainian].

11. Rohach, L. V. (2000). Semantychna osnova linhvistychnykh terminiv v ukrayins'kiy ta anhliys'kiy movakh [Semantic basis of linguistic terms in Ukrainian and English languages]. *Candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].

12. Turovs'ka L. V. (2012) Istorychne terminoznavstvo v Ukrayini kintsya XX – pochatku XXI st. [Historical terminology in Ukraine in the late twentieth – early twentieth century].

13. Tsyhanok, H. M. (2017). Rozvytok ukrayins'koyi fonetychnoyi terminolohiyi XX - pochatku XXI stolittya [Development of Ukrainian phonetic terminology of the XX – beginning of the XXI century]. *Candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].

14. Chernobrov, YU. A. (2017). Formuvannya syntaksychnoyi terminolohiyi v ukrayins'komu movoznavstvi XIX – I pol. XX st. [Formation of syntactic terminology in Ukrainian linguistics XIX – I half. XX century]. *Candidate's thesis*. Kyiv: Inst. of Ukrainian Language, National Academy of Sciences of Ukraine [in Ukrainian].

15. Chykut, V. Y. (2008). Naukovi dosyahnennya I. A. Pan'kevycha i yikh vplyv na rozvytok ukrayinoznavchykh linhvistychnykh haluzey [Scientific achievements of I. A. Pankevych and their influence on the development of Ukrainian linguistic branches]. *Candidate's thesis*. Uzhhorod [in Ukrainian].

16. Yakymovych-Chapran, D. B. (2009). Leksyka na poznachennya naukovykh ponyat' z movoznavstva u pam'yatkakh ukrayins'koyi movy XVI–XVII st. [Vocabulary for the designation of scientific concepts in linguistics in the monuments of the Ukrainian language of the XVI –XVII centuries] *Candidate's thesis*. L'viv [in Ukrainian].

17. Yaroshevych, I. A. (2008). Ukrayins'ka morfolohichna terminolohiya XX – pochatku XXI st. [Ukrainian morphological terminology of the XX – beginning of the XXI century] *Candidate's thesis*. Kyiv: National Academy of Sciences of Ukraine [in Ukrainian].

Дата надходження до редакції – 25.11.2021

Дата затвердження редакцією – 15.12.2021